

Olumlu ve Olumsuz Mizah Tarzları: Ergenlerde Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi

Öner Çelikkaleli¹

Özgür Ulubey²

Özet

Bu araştırma, ergenlerde mizah tarzlarının cinsiyet, doğum sırası, liseye giriş sınavı puanı, sınıf düzeyi, okul türü ve okulun bulunduğu yer gibi çeşitli değişkenlere göre nasıl farklılaştığını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, mevcut durumu betimlemeyi amaçlayan kesitsel bir tarama çalışmasıdır. Çalışma, 300 kız ve 265 erkek olmak üzere toplam 565 ergen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, Martin ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen ve Yerlikaya (2003) tarafından Türk kültürüne uyarlanan Mizah Tarzları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 27 paket programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Skewness ve Kurtosis değerleri ile kontrol edilmiştir. İki kategorili değişkenlerde bağımsız gruplar için t-Testi, üç veya daha fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmış ve anlamlı farkların kaynağını belirlemek için LSD testi yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre, cinsiyetin mizah tarzları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu görülmüştür. Kız ergenler, olumlu mizah tarzlarını erkeklere kıyasla daha sık kullanırken, erkek ergenler olumsuz mizah tarzlarını daha sık tercih etmiştir. Doğum sırası değişkenine göre, ilk üç doğum sırasındaki ergenlerin olumlu mizah puanları, dördüncü sıradaki ergenlerden anlamlı şekilde daha yüksek bulunmuştur. Liseye giriş sınavı puanı yüksek olan ergenlerin olumlu mizah puanları, orta ve düşük puanlı gruplara kıyasla anlamlı derecede yüksekken, olumsuz mizah puanlarında herhangi bir anlamlı farklılık saptanmamıştır. Okul türüne göre yapılan analizlerde, Fen/Anadolu Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesi

- 1 Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, onerckaleli@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-0210-3647>
- 2 Doç. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, oulubey@mu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-7672-1937>

öğrencilerinin olumlu mizah puanları diğer lise türlerinden anlamlı şekilde yüksek bulunurken, olumsuz mizah tarzlarında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Ayrıca, okulu şehir merkezinde bulunan ergenlerin olumlu mizah puanlarının, kasaba veya taşrada eğitim gören ergenlerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, mizah tarzlarının ergenlerde cinsiyet, sosyo-kültürel bağlam ve akademik başarı gibi faktörlerden etkilendiği ortaya konmuştur.

1. Giriş

Mizah, bireylerin duygusal düzenlemelerinden sosyal ilişkilerine kadar yaşamın birçok yönünde etkili olan çok boyutlu bir iletişim biçimidir. Mizah tarzları, genellikle olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmakta ve bu tarzların bireylerin psikolojik dayanıklılığı, sosyal uyumu ve ilişkilerindeki rolü farklılık göstermektedir. Ergenlik dönemi, bireylerin mizah anlayışını şekillendirdiği ve bu bağlamda sosyo-demografik değişkenlerin, özellikle cinsiyet, yaş ve duygusal zekâ gibi faktörlerin etkisinin belirgin hale geldiği kritik bir süreçtir. Literatürde, mizah tarzlarının ergenlerin sosyal ve duygusal gelişimlerine etkilerini ele alan çalışmalar bulunmakla birlikte, bu etkilerin sosyo-demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiği tam olarak netleşmiş değildir. Bu nedenle, ergenlerin mizah tarzlarını belirleyen faktörlerin incelenmesi, bu dönemin sosyal ve duygusal dinamiklerini daha iyi anlamak adına önemli bir katkı sağlayabilir.

Mizah, bireylerin yaşamın çeşitli yönlerini eleştirel, eğlenceli ve düşündürücü bir şekilde ifade etmelerine olanak tanıyan, duygusal ve sosyal bağlamda anlam taşıyan bir iletişim biçimidir. Yazılı, sözlü veya görsel araçlarla aktarılan mizah, toplumsal normlara meydan okumak, sosyal bağları güçlendirmek ve eleştirel düşünceyi teşvik etmek gibi işlevlere sahiptir (Martin, 2007; Morreal, 1983). Zillmann ve Cantor (1996), mizahın stresle başa çıkmada ve duygusal düzenlemeyi sağlamada etkili bir araç olduğunu belirtmiştir. Mizahın bireylerin psikolojik durumları üzerindeki olumlu etkileri, onu yalnızca eğlenceden ibaret bir fenomen olmaktan çıkarıp, bireysel ve toplumsal refahın desteklenmesinde önemli bir araç haline getirmektedir. Bu genel çerçeve, mizahın bireylerin duygusal ve sosyal yaşamlarındaki etkilerinin nasıl farklı şekillerde ortaya çıktığını anlamak için daha derinlemesine bir incelemeyi gerektirir.

Araştırmalar, mizah tarzlarının bireylerin psikolojik ve sosyal bağlamlarını anlamada önemli bir rol oynadığını ve bu tarzların farklı şekillerde sınıflandırıldığını ortaya koymaktadır. Genel olarak, mizah tarzları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki ana kategoriye ayrılmaktadır. Olumlu mizah tarzları, bağlayıcı ve kendini geliştirici mizah olmak üzere iki alt grupta

incelenir. Bağlayıcı mizah, bireyler arası sosyal bağları güçlendirirken; kendini geliştirici mizah, bireylerin stresle başa çıkmasını kolaylaştırır ve psikolojik dayanıklılıklarını artırır (Martin ve diğerleri, 2003). Olumsuz mizah tarzları ise saldırgan ve kendine zarar veren mizah olmak üzere ikiye ayrılır. Saldırgan mizah, genellikle başkaları üzerinde üstünlük sağlama amacı taşır ve ilişki memnuniyetini azaltarak sosyal çatışmalara yol açabilir (Kuiper ve McHale, 2009). Kendine zarar veren mizah ise bireyin kendi zayıflıklarını alay konusu yapmasıyla ilişkilendirilir ve uzun vadede özsaygıyı zedeleyerek psikolojik sıkıntılara neden olabilir (Cann ve diğerleri, 2008). Yerlikaya'nın (2003) çalışması, olumlu mizah tarzlarının bireylerin genel mutluluğunu artırdığını, olumsuz mizah tarzlarının ise özsaygıyı zedeleyerek psikolojik sorunları artırdığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, mizah tarzlarının bireylerin sosyal ve psikolojik yaşamlarındaki önemli rollerini anlamak için güçlü bir temel sunmaktadır. Ayrıca, Duncan ve diğerleri (1990) mizahı olumlu ve olumsuz olarak iki temel kategoriye ayırırken, olumlu mizahın beklenmedik ve mantıksız durumların akılcı bir şekilde kullanımıyla ortaya çıktığını, olumsuz mizahın ise bireyin başka biri üzerinde üstünlük kurma çabasıyla ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Mizahın farklı bağlamlarda nasıl şekillendiğini anlamaya yönelik daha ayrıntılı bir yaklaşım, Martin ve diğerlerinin (2003) geliştirdiği Mizah Tarzları Ölçeği ile sağlanmaktadır. Bu ölçek, mizahı dört temel kategoriye ayırmaktadır: bağlayıcı, kendini geliştirici, saldırgan ve kendine zarar veren mizah. Bağlayıcı mizah, bireyler arası sosyal bağları güçlendiren ve topluluk uyumunu artıran bir araçtır. Grup içi dinamikleri geliştirerek bireylerin çevreleri tarafından daha kolay kabul görmesini sağlar (Martin ve Kuiper, 2016). Kendini geliştirici mizah, bireylerin stresle başa çıkmasını kolaylaştıran ve duygusal dayanıklılık geliştirmelerine katkı sağlayan bir başka olumlu mizah türüdür. Bu tarz, bireylerin zorlu durumlarla karşılaştıklarında daha olumlu bir bakış açısı geliştirmelerine yardımcı olur (Frewen ve diğerleri, 2008). Bunun aksine, saldırgan mizah, diğer insanları küçümseme, eleştirme veya üstünlük sağlama amacı taşır ve sosyal ilişkilerde çatışmalara yol açabilir. Bu mizah tarzı, bireyin çevresinde olumsuz duygular uyandırabilir ve ilişkilerde gerginlik yaratabilir (Martin ve Kuiper, 2016). Kendine zarar veren mizah ise bireyin kendi zayıflıklarını alay konusu yaparak sosyal kabul görme çabasını ifade eder. Ancak bu durum, bireyin özsaygısını zedeleyerek uzun vadede psikolojik sorunlara yol açma riskini beraberinde getirebilir (Frewen ve diğerleri, 2008). Bu sınıflamalar, mizahın bireylerin sosyal bağlamlarını nasıl etkilediği ve kültürel faktörlerle nasıl şekillendiği konusundaki soruları gündeme getirmekte, mizah tarzlarının bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerini anlamada önemli bir zemin sunmaktadır.

Ergenlik dönemi, bireylerin mizah tarzlarını şekillendirdiği ve bu süreçte kimlik gelişimi, sosyal ilişkiler ve duygusal düzenleme becerilerinin önemli bir rol oynadığı kritik bir evredir. Bu dönemde mizah tercihleri, bireylerin duygusal zekâ ve yaş gibi değişkenlerinden etkilenmektedir. Örneğin, Çelebi-Öncü ve Uğurlular'ın (2021) çalışması, duygusal zekâ düzeyi yüksek bireylerin daha olumlu mizah tarzlarını benimsediğini ve duygusal zekâ ile saldırgan mizah arasında olumsuz bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgu, duygusal becerilerin mizah tarzı seçimlerinde belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Yaş değişkeni de mizah tarzlarının şekillenmesinde önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Kırkbir ve diğerlerinin (2021) spor eğitimi alan üniversite öğrencileriyle yaptığı araştırma, yaş ilerledikçe bağlayıcı ve kendini geliştirici gibi olumlu mizah tarzlarının kullanımının arttığını, buna karşın saldırgan mizahın kullanımında azalma olduğunu tespit etmiştir. Bu durum, ergenlik dönemindeki mizah tercihlerinin zamanla nasıl değişebileceğine dair anlamlı bir perspektif sunmaktadır. Cinsiyet farklılıkları ise ergenlerin mizah tarzlarında belirgin bir etkidir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha fazla saldırgan mizah eğilimi gösterdiği belirlenmiştir (Koçak ve diğerleri, 2024; Özkan, 2008; Suna, 2019). Alanyazında bu sonuçlarla uyumlu sonuçlara ulaşılmıştır (Aktepe, 2019, Chen ve Martin, 2007; Cesur ve Köksal-Akyol 2019). Ancak olumlu ve olumsuz mizah tarzına sahip bireyler arasında iletişimde kopuklukların görülmesi, mizahın bireyler arası ilişkiler üzerindeki etkilerinin daha ayrıntılı şekilde incelenmesi gerektiğini göstermektedir (Özkan, 2008). Özellikle olumlu mizah tarzlarının teşvik edilmesi, bireylerin sosyal uyumlarını artırmak ve eğitim süreçlerine daha etkin katılım sağlamalarına destek olmak açısından kritik bir role sahiptir.

Eğitimde mizah, öğrencilerin öğrenme süreçlerini kolaylaştırmanın yanı sıra eleştirel düşünme becerilerini geliştiren ve sosyal bağları güçlendiren etkili bir araç olarak öne çıkmaktadır. Özellikle bağlayıcı ve kendini geliştirici mizah tarzlarının eğitim ortamında teşvik edilmesi, öğrencilerin psikolojik sağlamlıklarını artırırken öğrenme motivasyonlarını da destekleyebilir. Eğitimciler, mizahı ders materyallerine entegre ederek öğrencilerin derse katılımını artırabilir ve sınıf atmosferini daha olumlu bir şekilde şekillendirebilir. Bu bağlamda, mizahın bireysel ve toplumsal refah üzerindeki etkileri dikkate alındığında, olumlu mizah tarzlarının teşvik edilmesinin önemi belirgin hale gelmektedir. Nitekim, Demirci'nin (2013) çalışması, mizahın öğrencilerin derse yönelik motivasyonunu ve başarısını artırdığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde, Bell (1991), mizahın eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır.

Bu bulgular, mizahın eğitim süreçlerindeki çok yönlü faydalarını destekler niteliktedir.

Mizah, bireylerin sosyal ve psikolojik bağlamlarda çok yönlü işlevler üstlenen bir araçtır. Olumlu mizah tarzlarının desteklenmesi, bireylerin sosyal uyumunu ve yaşam tatminini artırabilirken, saldırgan ve kendine zarar veren mizah tarzlarının olumsuz etkilerinin önlenmesi gerekmektedir. Eğitimciler ve ebeveynler, bireylerin mizah anlayışını desteklerken kültürel ve cinsiyet farklılıklarını göz önünde bulundurmalı ve yapıcı mizah tarzlarını teşvik etmelidir. Sonuç olarak, mizah yalnızca eğlenceden ibaret bir iletişim biçimi değil, bireysel ve toplumsal yaşamın farklı yönlerine dokunan, çok boyutlu bir olgudur. Bu nedenle, mizahın daha olumlu ve yapıcı bir şekilde kullanılması, bireylerin ve toplumun genel refahını artıracak önemli bir adım olacaktır.

Mizah, bireylerin sosyal uyum, duygusal düzenleme ve stresle başa çıkma süreçlerinde etkili bir araç olarak önemli bir rol oynar. Ergenlik dönemi, bireylerin mizah anlayışlarını şekillendirdikleri ve sosyal bağlarını güçlendirdikleri kritik bir evredir. Bu dönemde, mizah tarzlarının bireylerin psikolojik iyilik halleri ve sosyal ilişkileri üzerindeki etkileri, araştırmalarla ortaya konmuştur. Özellikle bağlayıcı mizahın sosyal ilişkileri güçlendirme işleviyle kızlar arasında daha yaygın olduğu, saldırgan mizahın ise rekabetçi toplumsal normlarla ilişkilendirilerek erkekler tarafından daha sık kullanıldığı tespit edilmiştir. Kendini geliştirici ve kendine zarar veren mizah tarzlarında ise cinsiyetler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır (Suna, 2019; Koçak ve diğerleri, 2024). Yaşa bağlı olarak mizah tarzlarının değişimi de dikkat çekici bir konudur. Araştırmalar, yaş ilerledikçe bireylerin mizah kullanımında farklı eğilimler sergilediğini ve bu durumun kültürel bağlamlarla şekillendiğini göstermektedir. Mizah tarzlarının bu dinamikleri, bireylerin kimlik gelişimi, sosyal etkileşimleri ve duygusal dayanıklılıkları açısından anlamlı bir rol oynar (Kırkbir ve diğerleri, 2021). Bu bağlamda, ergenlerin mizah tarzlarının incelenmesi, onların sosyal ve duygusal gelişim süreçlerini desteklemek, olumlu mizah tarzlarını teşvik etmek ve stresle başa çıkma becerilerini güçlendirmek için önem taşımaktadır. Bu çalışma, eğitim ve rehberlik uygulamalarına rehberlik edecek, bireysel ve toplumsal refahı artıracak bilimsel veriler sunmayı hedeflemektedir. Bu nedenle, mizah tarzlarının yaş, cinsiyet ve sosyal bağlamla ilişkisini incelemek hem teorik hem de pratik açıdan değerli bir katkı sağlayacaktır.

Bu araştırma ergenlerde olumlu ve olumsuz mizah tarzlarını cinsiyet, doğrum sırası, liseye giriş notu düzeyi (düşük, orta ve yüksek), sınıfı, okul türü ve okumakta oldukları lisenin bulunduğu yere göre incelemek

amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- 1- Ergenlerin olumlu ve olumsuz mizah tarzları;
 - a- Cinsiyetlerine,
 - b- Doğum sıralarına,
 - c- Liseye Giriş Sınavı puan düzeylerine (düşük, orta, yüksek)
 - d- Sınıflarına,
 - e- Okudukları okul türlerine,
 - f- Okullarının bulunduğu yerleşim birimlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Yöntem

2.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma var olan bir surumu olduğu gibi ortaya koymaya çalışan betimsel bir tarama çalışmasıdır. Çalışmada mizah tarzları (olumlu ve olumsuz mizah) bağımlı değişken, cinsiyet, doğum sırası, liseye giriş notu (LGS), sınıfı, okul türü ve okumakta olduğu lisenin bulunduğu yer ise bağımsız değişkendir.

2.2. Katılımcılar

Çalışmaya 300'ü kız (%53.1) ve 265'i erkek (%46.9) toplam 565 ergen katılmıştır. Bu ergenlerin yaş ortalaması 15.72'dir (1.05). Katılımcıların 282'si ilk çocuk, 203'ü ikinci çocuk, 53'ü üçüncü çocuk, 27'si dördüncü çocuktur. Devam ettikleri lise türleri açısından 307's Fen ve Anadolu Lisesi (sınavla alan), 59'u Sosyal Bilimler Lisesi (sınavla alan), 69'u Güzel sanatlar Lisesi, 98'i Anadolu Lisesi (Eski adı genel lise, sınavla öğrenci almayan) ve 32'si İmam Hatip Lisesi öğrencisidir. Sınıflarına göre değerlendirildiklerinde 382 öğrenci 9. Sınıf, 183 öğrenci 12. sınıf öğrencisidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

2.3.1. Mizah Tarzı Ölçeği

Martin ve diğerleri (2003) tarafından geliştirilen bu ölçek, Yerlikaya (2003) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, dört farklı mizah tarzını ölçen, 7'li Likert tipi 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte toplam puan bulunmamakta, değerlendirme Olumlu Mizah (katılımcı ve kendini geliştirici) ile Olumsuz Mizah (saldırgan ve kendini yıkıcı) alt boyutlarından

alınan puanlar üzerinden yapılmaktadır. Her alt boyuttan alınabilecek puan aralığı 8 ile 56 arasında değişmekte olup, puanların artışı ilgili mizah tarzının kullanım sıklığını göstermektedir. Yerlikaya'nın çalışmasına göre, Türkçe formdaki maddelerin, orijinal formdaki faktörleriyle 0.32 ile 0.75 arasında değişen faktör yükleri bulunmaktadır (Yerlikaya, 2003). Ölçeğin Türkçeye uyarlaması sırasında elde edilen Cronbach Alfa değerleri sırasıyla katılımcı mizah için 0.74, kendini geliştirici mizah için 0.78, saldırgan mizah için 0.69 ve kendini yıkıcı mizah için 0.67 olarak rapor edilmiştir (Güven, 2013; Yerlikaya, 2003). Bu çalışmanın verilerinden ölçeğin alt faktörlerine ilişkin iç tutarlık katsayısı (Cronbach alpha) Olumlu Mizah Tarzı için .75; Olumsuz Mizah Tarzı için .73 olarak elde edilmiştir.

2.3.2. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından ergenlerin değişken, cinsiyet, doğum sırası, liseye giriş notu düzeyi (düşük, orta ve yüksek), sınıfı, okul türü ve okumakta oldukları lisenin bulunduğu yer hakkında bilgi toplayabilmek için oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 27 paket programı kullanılmıştır. Analizlere başlamadan önce her bir alt ölçeğe ait verilerin normal dağılıp dağılmadıkları Skewness ve Kurtosis istatistikleri incelenmiştir. Buna göre alt ölçekleri Olumlu Mizah Tarzı ile ilgili Skewnes değeri .352, Olumsuz Mizah Tarzı için .134; Olumlu Mizah Tarzı için Kurtosis değeri -.616, Olumsuz Mizah Tarzı için -.299 olarak elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgular verilerin normal dağılımına işaret ettiği için parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir. Mizah tarzlarının bağımsız değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığının ortaya konulmasında iki kategorili değişkenlerde bağımsız gruplar için t-Testi, üç veya daha fazla grupların karşılaştırılmasında tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve gruplar açısından ortaya çıkan farkın kaynağı için post-hoc testlerden LSD testi tercih edilmiştir. Çalışmada hata payı üst sınırı 0.05 olarak kabul edilmiştir.

3. Bulgular

Ergenlerde olumlu ve olumsuz mizah tarzlarını cinsiyet, doğum sırası, liseye giriş notu düzeyi, sınıfı, okul türü ve okumakta oldukları lisenin bulunduğu yere göre incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Ergenlerde mizah tarzlarının cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Ergenlerde Mizah Tarzlarının Cinsiyete Göre Farklaşmasına İlişkin Bulgular

Mizah Tarzları	Cinsiyet	N	Ort.	Ss	t
Olumlu Mizah	Kız	300	90.63	8.94	6.933*
	Erkek	265	85.08	10.07	
Olumsuz Mizah	Kız	300	51.00	12.88	-3.967*
	Erkek	265	54.95	12.37	

* $p < .01$

Tablo 1’de ergenlerin mizah tarzlarının cinsiyetlerine göre farklılaşmasına ilişkin betimsel bulgular ve *t*-Testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, kız ergenlerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının erkek ergenlerden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu görülmektedir ($t = 6.933, p < .05$). Diğer taraftan, Olumsuz Mizah Tarzı açısından erkek ergenlerin puanlarının ortalamasının kız ergenlerin puanlarının ortalamasından istatistiksel olarak daha yüksek olarak elde edilmiştir ($t = -3.697, p < .05$). Ergenlerin doğum sıralarına göre mizah tarzlarının farklılaşmasına ilişkin betimsel bulgular ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Ergenlerde Mizah Tarzlarının Doğum Sıralarına Göre Farklaşmasına İlişkin Bulgular

Mizah Tarzları	Doğum Sırası	N	Ort.	Ss	F	Anlamlı Fark
Olumlu Mizah	1-İlk Çocuk	282	88.39	9.81	5.784*	1.2.3>4
	2-İkinci Çocuk	203	88.83	10.08		
	3-Üçüncü Çocuk	53	86.64	8.92		
	4-Dördüncü Çocuk	27	80.87	7.99		
Olumsuz Mizah	1-İlk Çocuk	282	52.57	12.42	.100	Anlamlı Fark Yok
	2-İkinci Çocuk	203	53.17	13.06		
	3-Üçüncü Çocuk	53	53.20	13.03		
	4-Dördüncü Çocuk	27	52.76	14.56		

* $p < .01$

Tablo 2’de ergenlerin biyolojik doğum sıralarına göre mizah tarzlarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular verilmiştir. Buna göre, ergenlerin

Olumlu Mizah Tarzları doğum sıralarına göre farklılaştığı görülmektedir [$F(3-561) = 5.784, p < .05$]. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağı incelendiğinde, ilk, ikinci ve üçüncü doğum sırasına sahip ergenlerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının dördüncü doğum sırasına sahip ergenlerin ortalamasından anlamlı bir biçimde daha yüksektir. Diğer taraftan, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının ergenlerin doğum sıralarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır [$F(4-870) = .868, p > .05$]. Ergenlerin Liseye Giriş Sınav puanı düzeylerine (düşük, orta, yüksek) göre mizah tarzlarının farklılaşmasına ilişkin betimsel bulgular ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Ergenlerde Mizah Tarzlarının Liseye Giriş Sınav Puanı Düzeylerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Mizah Tarzları	LGS Puanları	N	Ort.	Ss	F	Anlamlı Fark
Olumlu Mizah	1-Düşük	113	83.92	8.51	19.350*	3>1.2 2>1
	2-Orta	132	86.54	9.15		
	3-Yüksek	320	90.08	10.08		
Olumsuz Mizah	1-Düşük	113	53.61	12.24	.826	Anlamlı Fark Yok
	2-Orta	132	51.65	12.29		
	3-Yüksek	320	53.08	13.17		

**p < .01*

Tablo 3'te ergenlerin LGS düzeylerine göre mizah tarzlarının farklılaşmasına ilişkin bulgular verilmiştir. Buna göre, LGS puan düzeylerine göre ergenlerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının ortalamalarının farklılaştığı [$F(2-562) = 13.265, p < .05$]; buna karşın, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamalarının farklılaşmadığı söylenebilir [$F(2-562) = .532, p > .05$]. Olumlu Mizah Tarzı açısından ortaya çıkan farkın kaynağı incelendiğinde, LGS puanı yüksek olan öğrencilerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının LGS puanı orta ve düşük olanlardan; puanı orta olanların da puanı düşük olanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Ergenlerde mizah tarzlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşmasına ilişkin bulgular Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Ergenlerde Mizah Tarzlarının Sınıf Düzeylerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Mizah Tarzları	Sınıf	N	Ort.	ss	t
Olumlu Mizah	9. Sınıf	382	88.24	9.96	.740
	12. Sınıf	183	87.58	9.71	
Olumsuz Mizah	9. Sınıf	382	52.82	12.81	-.098
	12. Sınıf	183	52.93	12.76	

Tablo 4'te ergenlerin mizah tarzlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşmasına ilişkin betimsel bulgular ve t-Testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, ergenlerde Olumlu Mizah Tarzı ($t = .740$, $p > .05$) ve Olumsuz Mizah Tarzı ($t = .938$, $p > .05$) puanlarının ortalamalarının devam edilen sınıf düzeyine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığı söylenebilir. Ergenlerin okumakta oldukları okul türlerine göre mizah tarzlarının farklılaşmasına ilişkin betimsel bulgular ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Ergenlerde Mizah Tarzlarının Okumakta Oldukları Okul Türlerine Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Mizah Tarzları	Lise Türü	N	Ort.	Ss	F	Anlamlı Fark
Olumlu Mizah	1-Fen ve Anadolu Lisesi	307	89.98	9.86	13.265*	1 ve 2 > 3,4,5 4 > 5
	2-Sosyal Bilimler Lisesi	59	89.50	10.37		
	3-Güzel Sanatlar	69	85.79	8.29		
	4-Genel Lise	98	85.44	8.97		
	5-İmam Hatip Lisesi	32	79.25	7.66		
Olumsuz Mizah	1-Fen ve Anadolu Lisesi	307	52.61	12.70	.532	Anlamlı Fark Yok
	2-Sosyal Bilimler Lisesi	59	53.31	13.54		
	3-Güzel Sanatlar	69	51.97	13.45		
	4-Genel Lise	98	54.35	12.82		
	5-İmam Hatip Lisesi	32	51.68	10.78		

* $p < .01$

Tablo 5'te ergenlerin okumakta oldukları lise türlerine göre mizah tarzlarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular verilmiştir. Buna göre, ergenlerin Olumlu Mizah Tarzları puan ortalamalarının okumakta oldukları lise türlerine göre farklılaştığı görülmektedir [$F(4-560) = 13.265$,

$p < .05$]. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağı incelendiğinde, Fen/ Anadolu Lisesi ve Sosyal Bilimler Lisesine devam eden öğrencilerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının güzel sanatlar, genel lise ve imam hatip lisesine devam eden ergenlerin ortalamasından; genel liseye devam eden ergenlerin puanlarının ortalamasının imam hatip lisesine devam eden ergenlerin ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksektir. Öte yandan, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının ergenlerin devam ettikleri lise türlerine göre farklılaşmadığı görülmektedir [$F(4-560) = .532, p > .05$]. Ergenlerin okumakta oldukları okulun bulunduğu yere göre mizah tarzlarının farklılaşmasına ilişkin betimsel bulgular ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ergenlerde Mizah Tarzlarının Okulun Bulunduğu Yere Göre Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Mizah Tarzları	Okulun Bulunduğu Yer	N	Ort.	Ss	F	Anlamlı Fark
Olumlu Mizah	1-Kasaba	47	85.19	8.68	3.391*	4 > 1.2
	2-İlçe-Taşımali	31	84.45	8.52		
	3-İlçe	178	87.98	9.87		
	4-İl Merkezi/Şehir	309	88.84	10.06		
Olumsuz Mizah	1-Kasaba	47	50.48	11.21	1.269	
	2-İlçe-Taşımali	31	56.03	12.18		
	3-İlçe	178	52.48	12.76		
	4-İl Merkezi/Şehir	309	53.11	13.06		

* $p < .01$

Tablo 6'da ergenlerin okumakta oldukları liselerin bulunduğu yere göre mizah tarzlarının farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin bulgular verilmiştir. Buna göre, ergenlerin Olumlu Mizah Tarzları puan ortalamalarının okumakta oldukları liselerin bulunduğu yere göre farklılaştığı görülmektedir [$F_{(3-561)} = 3.391, p < .05$]. Gruplar arasında ortaya çıkan farkın kaynağı incelendiğinde, okulu İl/Şehir merkezinde bulunan ergenlerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının okulu kasaba ve taşımali olarak ilçeye gelen ergenlerin ortalamasından istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde daha yüksektir. Öte yandan, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının ergenlerin okumakta oldukları liselerin bulunduğu yere göre farklılaşmadığı görülmektedir [$F_{(3-561)} = 1.269, p > .05$].

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Çalışmadan elde edilen ilk bulguya göre, kız ergenlerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının erkek ergenlerden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgu bu konuda daha önce yapılan çalışma bulguları tarafından da desteklenmektedir (Aktepe, 2019; Akyol, 2011; Cann ve diğerleri 2008; Chen ve Martin, 2007; Cesur ve Köksal-Akyol, 2019; Çelebi-Öncü ve Uğurlular, 2021; Didin, 2016; Martin ve diğerleri, 2003; Soyaldın, 2007; Yerlikaya, 2007).

Kız ergenlerin olumlu mizah tarzı puanlarının erkeklerden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu bulgusu, çeşitli psikolojik, toplumsal ve biyolojik faktörlerle açıklanabilir. Toplumsal cinsiyet rollerine göre, kadınlar daha empatik ve ilişkisel becerilerle özdeşleştirilirken, erkekler daha rekabetçi ve agresif özelliklerle ilişkilendirilir (Eagly ve Wood, 2012). Bu toplumsal normlar, mizah tarzlarını da etkileyebilir; kızlar, başkalarıyla empatik ilişkiler kurma ve sosyal bağları güçlendirme amacıyla olumlu mizahı daha fazla kullanma eğilimindedir (Martin ve diğerleri, 2003). Ayrıca, duygusal zeka, mizah tarzları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir; kızlar, duygusal zekalarını daha güçlü geliştirdikleri için, mizahı başkalarının duygusal hallerine duyarlı bir biçimde kullanarak, sosyal uyumu ve sağlıklı ilişkiler kurmayı amaçlar (Yip ve Martin, 2006). Mizahın psiko-sosyal işlevi, özellikle kız ergenlerde stresle başa çıkma ve sosyal bağları güçlendirme amacıyla olumlu mizahın daha fazla tercih edilmesini açıklayabilir. Ergenlik dönemi, kimlik gelişiminin hızla şekillendiği ve sosyal kabulün önemli olduğu bir dönem olup, kızlar genellikle duygusal bağları ve sosyal uyumu ön planda tutarak daha olumlu bir mizah tarzını benimseme eğilimindedir (Martin ve diğerleri, 2003). Ayrıca, empatik mizahın gelişimi, kızların güçlü empatik becerilerinin bir sonucu olarak, başkalarına duygusal rahatlık sağlamayı amaçlayan olumlu mizahın daha yaygın kullanılmasına neden olabilir (Miller, 2000). Sonuç olarak, kız ergenlerin olumlu mizah tarzı puanlarının erkeklerden yüksek olması, toplumsal cinsiyet farklılıkları, duygusal zeka ve sosyal normlarla şekillenen bir fenomen olarak açıklanabilir.

Diğer taraftan Olumsuz Mizah Tarzı açısından erkek ergenlerin puanlarının ortalamasının kız ergenlerin puanlarının ortalamasından istatistiksel olarak daha yüksek olarak elde edilmiştir. Elde edilen bu bulgu bu konuda daha önce yapılan çalışma bulguları tarafından da desteklenmektedir (Akyol, 2011; Aktepe, 2019; Cann, ve diğerleri 2008; Chen ve Martin, 2007; Cesur ve Köksal-Akyol, 2019; Çelebi-Öncü ve Uğurlular, 2021; Çetin, 2017; Didin, 2016; Sarı ve Aslan, 2005; Martin ve diğerleri, 2003; Soyaldın, 2007).

Erkek ergenlerin olumsuz mizah tarzı puanlarının kız ergenlerden istatistiksel olarak daha yüksek olduğu bulgusu, psikolojik, toplumsal ve biyolojik faktörlerin etkileşimiyle açıklanabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri, erkeklerin daha rekabetçi, agresif ve dışa dönük davranışlarla ilişkilendirildiği için mizah tarzlarını etkileyebilir. Erkekler, sosyal hiyerarşilerde kendilerini güçlü ve üstün hissetmek amacıyla mizahı, şaka yapma, alay etme veya başkalarını küçümseme şeklinde olumsuz kullanabilirler. Kadınlar ise genellikle daha empatik ve ilişkisel mizah tarzlarına sahip olurlar (Eagly ve Wood, 2012). Erkeklerin mizahı, sosyal gruplarında statü kazanma ve rekabetçi dinamiklerde kendilerini ifade etme aracı olarak kullanılabilir. Bu bağlamda, olumsuz mizah, grup içindeki diğer üyeleri küçümsemek veya alaycı bir şekilde üstünlük kurmak için yaygın bir yöntem olabilir (Miller, 2000). Mizah, erkekler için sosyal ilişkilerde statü kazanma ve kimlik oluşturma işlevi görürken, olumsuz mizah başkalarına eleştirel veya alaycı bir şekilde yaklaşarak sosyal gruptaki konumlarını güçlendirmelerine yardımcı olabilir (Martin ve diğerleri, 2003). Duygusal zeka da mizah tarzlarını etkileyen önemli bir faktördür; kızlar genellikle ergenlik döneminde daha güçlü duygusal zekaya sahipken, erkekler daha az empatik bir yaklaşım sergileyebilir, bu da olumsuz mizah tarzlarını pekiştirebilir (Baron-Cohen, 2003). Sonuç olarak, erkek ergenlerin olumsuz mizah tarzı puanlarının kız ergenlerden daha yüksek olması, toplumsal cinsiyet normları, sosyal dinamikler ve gelişimsel süreçlerin etkisiyle şekillenen bir durum olarak değerlendirilebilir.

Çalışmadan elde edilen ikinci bulguya göre, Olumlu Mizah Tarzları ergenlerin doğum sıralarına göre farklılaştığı görülmektedir. Öte yandan, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının ergenlerin doğum sıralarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmamaktadır. Bu konuda ulaşılan tek çalışma bulgusu da elde edilen bulguyu destekler niteliktedir (Açıkgöz, 2016)

Ergenlerde mizah anlayışı, bireylerin biyolojik doğum sırasına bağlı olarak farklılaşabilir ve bu farklılık, aile dinamikleri, sosyal roller ve kişilik özellikleri ile açıklanabilir. Alfred Adler'in teorisine göre, ilk çocuklar liderlik rollerine uyum sağlamak amacıyla daha ciddi ve sorumluluk odaklı bir mizah anlayışı geliştirirken, orta çocuklar arabuluculuk görevleri doğrultusunda empatik ve esnek mizah tarzları benimseyebilir; son çocuklar ise dikkat çekmek için yaratıcı ve eğlenceli mizah biçimlerine yönelebilir (Adler, 1927). Aile içindeki sosyal roller de mizahın şekillenmesinde kritik bir rol oynar; büyük kardeşlerin genellikle küçük kardeşleri eğlendirmek için mizaha başvurması, mizahı olumlu bir iletişim aracı haline getirebilir (Sulloway, 1996). Mizahın sosyal işlevleri üzerine yapılan araştırmalar, olumlu mizah tarzlarının

empatiyi ve sosyal bağları güçlendirdiğini göstermektedir (Kuiper ve Martin, 1998; Martin ve diğerleri, 2003). Bu bağlamda doğum sırasına bağlı olarak şekillenen liderlik, empati ve dikkat çekme eğilimlerinin, bireylerin mizahı sosyal uyum ve stres yönetimi gibi işlevlerle nasıl kullandığını belirlediği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen üçüncü bulguya göre, ergenlerin LGS puan düzeylerine göre ergenlerin Olumlu Mizah Tarzı puanlarının ortalamalarının farklılaştığı buna karşın, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamalarının farklılaşmadığı görülmüştür. Akademik başarı ile olumlu mizah tarzları arasında bir ilişki olduğuna yönelik araştırma bulguları bulunmaktadır (Aydın, 2006; Ay ve diğerleri, 2013; Topuz, 1995).

Mizah, ergenlik döneminde sosyal uyum, duygusal düzenleme ve problem çözme becerilerinde önemli bir araçtır. Araştırmalara göre, bireylerin mizah tarzları, akademik başarılarına dolaylı olarak etki edebilir. Örneğin, bağdaştırıcı mizah ve kendini geliştirici mizah gibi olumlu mizah tarzları, bireylerin olumlu sosyal ilişkiler kurmasını, stresle başa çıkmasını ve akademik motivasyonlarını artırmasını sağlar (Martin, 2007). Özellikle bağdaştırıcı mizah, sosyal bağları güçlendirerek ergenlerin grup çalışmalarında daha etkin olmasına ve öğretmenleriyle daha olumlu ilişkiler geliştirmesine yardımcı olur. Bu tür olumlu etkileşimler, ergenlerin akademik ortama adaptasyonunu ve öğrenme süreçlerini kolaylaştırabilir. Kendini aşağılayan veya saldırgan mizah gibi olumsuz mizah tarzları ise sosyal çatışmalara, düşük özgüvene ve motivasyon kaybına yol açarak akademik başarıyı olumsuz etkileyebildiği söylenebilir.

Mizah tarzlarının akademik başarı üzerindeki etkisi, bireyin duygusal zekâsı ve sosyal destek algısıyla da ilişkilidir. Olumlu mizah tarzları, bireyin stresle başa çıkma yetisini artırarak sınav kaygısını azaltabilir ve problem çözme becerilerini geliştirebilir (Ford ve diğerleri, 2004). Buna karşın, olumsuz mizah tarzları, bireylerin sosyal uyumlarını zedeleyerek akademik çabalarını sekteye uğratabilir. Araştırmalar, ergenlerin mizah tarzlarının okul ortamındaki sosyal ilişkiler, öz yeterlik ve öğrenme motivasyonu gibi dolaylı faktörler aracılığıyla akademik performansı etkilediğini ortaya koymaktadır (Bishara, 2023; Falanga ve diğerleri, 2014). Bu nedenle, mizah tarzlarının bireysel farklılıklarla birlikte değerlendirilmesi, ergenlerin akademik başarılarını anlamada önemli bir çerçeve sunar.

Araştırmadan elde edilen dördüncü bulguya göre, ergenlerin mizah tarzlarının sınıf düzeylerine göre farklılaşmamaktadır. Elde edilen bu bulgu bu konuda daha önce yapılmış çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir (Akgün ve Baş, 2020; Aktepe, 2019; Cesur ve Köksal-Akyol, 2018). Lise

öğrencilerinin mizah tarzlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmadığı bulgusu, mizahın bireysel ve kişilik temelli bir özellik olduğu görüşüyle tutarlılık göstermektedir. Araştırmalar, mizah tarzlarının genellikle bireyin kişilik yapısıyla ilişkili olduğunu ve yaşa bağlı sınırlı değişiklikler gösterdiğini ortaya koymaktadır (Martin, 2007). Ergenlik döneminde mizah, sosyal uyum ve öz ifade aracı olarak kullanılsa da bu kullanım biçimi daha çok bireysel eğilimler ve kişilik özelliklerine bağlıdır (Mendiburo Seguel ve diğerleri, 2015; Plessen ve diğerleri, 2020). Dolayısıyla, sınıf düzeylerinin öğrenciler arasındaki mizah tarzlarını değiştirmekten ziyade, bu tarzların kullanılma sıklığı veya bağlamını etkileyebileceği düşünülmektedir.

Bu bulgu ayrıca ergenlerin mizah tarzlarının gelişimsel süreçler boyunca genel bir istikrar sergilediğini savunan teorilerle de uyumludur. Örneğin, kendini geliştirici veya bağdaştırıcı mizah gibi olumlu mizah tarzlarının, bireyin çevresel ve sosyal faktörlerden bağımsız olarak, genellikle yaşam boyu sabit kaldığı belirtilmektedir (Schermer, ve diğerleri, 2013). Saldırgan veya kendini aşağılayan mizah tarzları gibi olumsuz mizah biçimlerinin de bireylerin sosyal çevrelerinden etkilense de sınıf düzeyine bağlı bir değişim göstermediği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, lise öğrencilerinde mizah tarzlarının sınıf düzeyine göre farklılaşmaması, bu tarzların daha çok bireysel faktörlere bağlı olduğuna işaret etmektedir.

Araştırmadan elde edilen beşinci bulguya göre ergenlerin okumakta oldukları lise türlerine göre mizah tarzlarının farklılaşmaktadır. Elde edilen bulgu daha önce bu konuda elde edilen bulgular tarafından desteklenmektedir (Ay, Gökler ve Koçak 2013; Cesur ve Köksal-Akyol, 2018). Lise öğrencilerinin mizah tarzlarının okudukları lise türüne göre farklılaşması, mizahın sosyal çevre ve kültürel bağlamla şekillenen bir yönü olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırmalar, bireylerin mizah tarzlarının içinde buldukları ortamın beklentilerine, sosyal yapısına ve iletişim biçimlerine bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir (Martin, 2007). Örneğin, meslek liselerinde okuyan öğrenciler, sosyal çevrelerinin ve mesleki odaklı ortamlarının etkisiyle daha işlevsel veya agresif mizah tarzlarına yönelebilirken; fen liselerinde okuyan öğrenciler, daha akademik odaklı ve soyut düşüncüyü içeren mizah tarzlarını benimseyebilir (Saroglou ve diğerleri, 2002). Bu farklılıklar, lise türlerinin öğrencilerin sosyal etkileşimlerini ve mizahın işlevini nasıl şekillendirdiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Lise türlerine bağlı olarak mizah tarzlarındaki bu farklılıklar, ayrıca bireylerin duygusal zekâ düzeyleri ve sosyal uyum becerileriyle de ilişkilendirilebilir. Anadolu liseleri veya fen liselerinde daha pozitif ve bağdaştırıcı mizah tarzlarının öne çıkması, bu okullardaki öğrencilerin

akademik odaklı ve rekabetçi ortamda stresle başa çıkma çabalarının bir yansıması olabilir (Craun ve Bourak, 2014). Öte yandan, meslek liselerinde daha agresif veya kendini aşağılayan mizah türlerinin yaygın olması, bu ortamların bireyler arası ilişkilerde mizahın farklı bir sosyal araç olarak kullanılmasına yol açabilir. Bu bulgu, mizah tarzlarının yalnızca bireysel değil, aynı zamanda çevresel ve sosyal faktörlerden de etkilendiğini desteklemektedir.

Araştırmadan elde edilen altıncı bulguya göre, ergenlerin okumakta oldukları liselerin bulunduğu yere göre mizah tarzları farklılaşmaktadır. Öte yandan, Olumsuz Mizah Tarzı puanlarının ortalamasının ergenlerin okumakta oldukları liselerin bulunduğu yere göre farklılaşmamaktadır.

Lise öğrencilerinin mizah tarzlarının, okullarının bulunduğu yerleşim yerine (il, ilçe, kasaba) göre farklılaşması, mizahın kültürel ve sosyal bağlamla şekillenen bir olgu olduğunu göstermektedir. Araştırmalar, mizahın bireylerin içinde yaşadığı sosyal çevrenin özelliklerini yansıttığını ve farklı toplumsal bağlamlarda farklı işlevler üstlendiğini ortaya koymaktadır (Martin, 2007). Şehir merkezlerindeki liselerde eğitim gören öğrencilerin, daha kozmopolit bir çevrede bulunmalarının etkisiyle bağdaştırıcı ve kendini geliştirici mizah tarzlarını daha fazla benimseyebileceği öne sürülmüştür. Öte yandan, kırsal alanlarda veya kasabalarda okuyan öğrencilerin, sosyal çevrelerinin daha geleneksel yapısının etkisiyle, kendini aşağılayan veya agresif mizah tarzlarına daha sık başvurabileceği düşünülmektedir (Guerrero, 2019, Jiang ve diğerleri, 2019).

Bu farklılaşma, yerleşim yerlerinin sosyal ilişkiler ve iletişim biçimleri üzerindeki etkisiyle açıklanabilir. Şehirlerdeki öğrenciler, farklı kültür ve düşünce yapılarına maruz kalmaları nedeniyle daha geniş bir sosyal mizah repertuarı geliştirebilirken, kırsal alanlardaki öğrenciler, daha homojen sosyal gruplarda mizahın grup dinamiklerini güçlendirmek için kullanıldığı durumlarla karşılaşabilir (Lu, 2023). Ayrıca, kırsal bölgelerdeki öğrenciler, mizahı stresle başa çıkma ya da sosyal statü kazanma aracı olarak daha farklı şekillerde kullanabilir. Bu bulgu, mizah tarzlarının bireysel kişilik özelliklerinin yanı sıra, bireylerin içinde yaşadığı sosyal ve kültürel bağlam tarafından nasıl şekillendiğini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunmaktadır.

Araştırma bulgularına dayanarak, ergenlerin mizah tarzlarının gelişimini desteklemek için cinsiyete dayalı farkındalık programları düzenlenmeli, aile içi iletişimde olumlu mizahın rolü vurgulanmalı ve öğrencilerin akademik başarılarını artırmaya yönelik mizah temelli etkinlikler planlanmalıdır. Ayrıca, lise türleri ve yerleşim yerlerine göre farklılık gösteren mizah tarzları dikkate alınarak, sosyal bağları güçlendiren ve empatiyi artıran etkinlikler

uygulanmalıdır. Eğitimciler ve danışmanlar, mizahın öğrencilerin sosyal ve duygusal uyumundaki önemini anlamaları için özel olarak eğitilmeli, mizah temelli sınıf yönetim stratejileri geliştirilmelidir. Son olarak, mizah tarzlarının uzun vadeli etkilerini inceleyen daha kapsamlı araştırmalar yapılarak bu bulgulara dayalı politikalar ve eğitim programları oluşturulmalıdır.

5. Kaynakça

- Açıkgöz, M. (2016). *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin psikolojik sağlamlık ile mizah tarzları ve mutluluk düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Adler, A. (1927). *Understanding human nature*. Fawcett.
- Akgün, Ü., & Baş, A. U. (2020). Lise öğrencilerinde psikolojik sağlamlığın yordayıcıları olarak güvengenlik ve mizah tarzları. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 217-231. <https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2020.6.3.02>.
- Aktepe, R. (2019). Lise öğrencilerinin bilişsel esnekliklerinin cinsiyetlerine ve mizah tarzlarına göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(6), 2631-2640. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.3489>.
- Akyol, Ü. (2011). *Ergenlerde iletişim becerilerinin yordayıcıları olarak öz-duyarlılık ve mizah tarzları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Aydın, İ. S. (2006). *Türkçe derslerinde mizah kullanımının öğrenci tutum ve başarısına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bell, N. (1991). *Visualizing and verbalizing for language comprehension and thinking*. Gander Educational Publishing.
- Bishara, S. (2023). Humor, motivation and achievements in mathematics in students with learning disabilities. *Cogent Education*, 10(1), 2162694. <https://doi.org/10.1080/2331186X.2022.2162694>
- Cann, A., Norman, M. A., Welbourne, J. L., & Calhoun, L. G. (2008). Attachment styles, conflict styles, and humor styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality*, 22(2), 131-146. <https://doi.org/10.1002/per.666>.
- Cesur, E., & Köksal Akyol, A. (2019). Farklı lise türlerinde öğrenim gören ergenlerin mizah tarzlarının incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 9(2), 326-335. <https://doi.org/10.24315/tred.480383>.
- Chaigusin, S., & Promsri, C. (2020). Academic Performance and Humor Styles of Accounting Students. *South Asian Research Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(3), 193-197. <https://doi.org/10.36346/sarjhss.2020.v02i03.002>
- Chen, G., & Martin, R. A. (2007). A comparison of humor styles, coping humor, and mental health between Chinese and Canadian university students. *International Journal of Humor Research*, 20(3), 215-234. <https://doi.org/10.1515/HUMOR.2007.011>.

- Craun, S. W., & Bourke, M. L. (2014). The use of humor to cope with secondary traumatic stress. *Journal of child sexual abuse*, 23(7), 840-852. <https://doi.org/10.1080/10538712.2014.949395>
- Çelebi Öncü, E., & Uğurlular, Ş. (2021). Ergenlerin duygusal zekaları ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 388-411. <https://doi.org/10.21733/ibad.869377>.
- Çetin, S. (2017). *Ergenlerin mizah tarzları ve öz-anlayış düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirci, G. (2013). *Eğitimde mizah ve karikatür kullanmanın öğrenci başarısı ve motivasyonuna etkisi: Ortaokul 7. sınıf fen ve teknoloji dersi örneği* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Didin, E. (2016). *Sanat eğitimi alan ve almayan ergenlerin mizah tarzlarının ve kişilerarası problem çözme becerilerinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Duncan, W. J., Smeltzer, L. R. & Leap, T. L. (1990). Humor and work: Applications of joking behavior to management. *Journal of Management*, 16(2), 255-278. <https://doi.org/10.1177/014920639001600203>.
- Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (Vol. 2, pp. 458-476). Sage.
- Falanga, R., De Caroli, M. E., & Sagone, E. (2014). Humor styles, self-efficacy and prosocial tendencies in middle adolescents. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 127, 214-218. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.03.243>
- Ford, T. E., McCreight, R. D., & Richardson, K. A. (2004). Humor and stress reduction: Implications for academic achievement. *Journal of Educational Psychology*, 96(2), 247-258. <https://doi.org/10.4324/9780429000959>.
- Frewen, P. A., Lane, R. D., Neufeld, R. W. J., Densmore, M., Stevens, T., & Lanius, R. A. (2008). Neural correlates of individual differences in levels of emotional awareness: Implications for PTSD and resilience. *Psychosomatic Medicine*, 70(1), 27-31. <https://doi.org/10.1097/PSY.0b013e31815f67f4>.
- Guerrero, C. (2019). *Designing for a playful future: a review of how humorous play within the urban realm can make adult play a part of everyday life* (Master's thesis, C. Guerrero).
- Güven, S. (2013). *Cerrahi kliniklerde çalışan hemşirelerin mizah tarzları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkinin saptanması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Jiang, T., Li, H., & Hou, Y. (2019). Cultural differences in humor perception, usage, and implications. *Frontiers in psychology*, 10, 123. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00123>

- Kırkbir, F., Altınışık, Ü., Zengin, S., & Çelik, A. (2021). Üniversite öğrencilerinin mizah tarzlarının incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 23(1), 42-54.
- Koçak, R., Ay, Ö., & Gökler, R. (2013). Mizah tarzları, yaratıcılık ve yaşam doyumu: Orta öğretim öğrencileri üzerinde bir inceleme. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 739-767. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1538>.
- Kuiper, N. A., & Martin, R. A. (1998). Laughter and stress in daily life: Relations with positive and negative affect. *Motivation and Emotion*, 22(2), 133-153.
- Kuiper, N. A., & McHale, N. (2009). Humor styles as mediators between self-evaluative standards and psychological well-being. *Journal of Psychology*, 143(4), 359-376. <https://doi.org/10.3200/JRLP.143.4.359-376>.
- Lu, J. G. (2023). Cultural differences in humor: A systematic review and critique. *Current Opinion in Psychology*, 101690. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2023.101690>.
- Martin, R. A. (2007). *The psychology of humor: An integrative approach*. Academic Press.
- Martin, R. A., & Kuiper, N. A. (2016). Three decades investigating humor and laughter: An interview with Professor Rod Martin. *Europe's Journal of Psychology*, 12(3), 498-512. <https://doi.org/10.5964/ejop.v12i3.1119>.
- Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. ve Weir, K. (2003). Individual differences of uses of humor and their relation to psychological well-being: development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 37 (1), 48-75. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00534-2](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00534-2).
- Mendiburo-Seguel, A., Páez, D., & Martínez-Sánchez, F. (2015). Humor styles and personality: A meta-analysis of the relation between humor styles and the Big Five personality traits. *Scandinavian journal of psychology*, 56(3), 335-340. <https://doi.org/10.1111/sjop.12209>
- Miller, G. F. (2000). *The mating mind: How sexual choice shaped the evolution of human nature*. Doubleday.
- Morreal, J. (1983). *Taking laughter seriously*. State University of New York Press.
- Özkan, H. İ. (2008). *Öğretmen ve öğrencilerdeki mizah anlayışlarının sınıf atmosferine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Plessen, C. Y., Franken, F. R., Ster, C., Schmid, R. R., Wolfmayr, C., Mayer, A. M., ... & Tran, U. S. (2020). Humor styles and personality: A systematic review and meta-analysis on the relations between humor styles and

- the Big Five personality traits. *Personality and Individual Differences*, 154, 109676.
- Sarı, T., & Aslan, H. (2005). Mizah tarzları ile başa çıkma stratejileri arasındaki ilişki. In *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi Özet Kitabı* (pp. 105–106). Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi.
- Saroglou, V., & Scariot, C. (2002). Humor Styles Questionnaire: Personality and educational correlates in Belgian high school and college students. *European Journal of Personality*, 16(1), 43-54. <https://doi.org/10.1002/per.430>
- Schermer, J. A., Martin, R. A., Martin, N. G., Lynskey, M., & Vernon, P. A. (2013). The general factor of personality and humor styles. *Personality and Individual Differences*, 54(8), 890-893. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.12.026>
- Simione, L., & Gnagnarella, C. (2023). Humor coping reduces the positive relationship between avoidance coping strategies and perceived stress: a moderation analysis. *Behavioral Sciences*, 13(2), 179. <https://doi.org/10.3390/bs13020179>
- Soyaldın, S. Z. (2007). *Ortaöğretim öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Solloway, F. J. (1996). *Born to rebel: Birth order, family dynamics, and creative lives*. Pantheon Books.
- Suna, H. T. (2019). *Ergenlerde duygu düzenlemesi ve cinsiyete göre mizah tarzlarındaki farklılıklar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çaçğ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topuz, S. (1995). *The relation among popularity, sense of humor, and academic achievement* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerlikaya, E. (2003). *Mizah Tarzı Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yerlikaya, N. (2007). *Lise öğrencilerinin mizah tarzları ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yip, J. A., & Martin, R. A. (2006). Sense of humor, emotional intelligence, and social competence. *Journal of research in personality*, 40(6), 1202-1208. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2005.08.005>
- Zillmann, D., & Cantor, J. R. (1996). *Humor and laughter: theory, research, and applications*. Lawrence Erlbaum Associates.

